

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.ג.שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשע"ו

פרשת תזריע

א. קדושת לוי.

פרק יב' פסוק א':

או יבוא, אשה כי תזריע וילדה זכר. אשה
מזרעת תחילה יולדת זכר איש מזריע
תחילה יולדת נקיבה (ברכות ס, א). ובו
יבואר הפלוגתא חד אמר בניסן נגאלו
ובניסן עתידין לגאול, וחד אחר בניסן
נגאלו ובתשרי עתידין לגאול (ר"ה יא, א).
הכלל, יש שהקב"ה בעצמו ברוב רחמי
מרחם על עמו ישראל בלי שום התעוררות
התחתונים, ויש שהקב"ה מרחם עצמו על
עמו ישראל מחמת מעשה התחתונים
מעמו ישראל במעשיהם הנאים כמה
שעושים ומקיימים מצותיו. והבחינה הב'
יותר טוב לפני עמו ישראל. וזהו הרמז, כי
הקב"ה המשפיע חיות בכל עת ורגע על
כל העולמות נקרא בשם 'איש', והעולמות
המקבלים חיות מאתו בכל עת ורגע
נקראים בבחינת 'אשה'.

וזהו 'אשה' מזרעת תחילה, והיינו
כשהשפע בא מחמת מעשה
התחתונים 'יולדת זכר', מרמז - כשהשפע
בא מחמת מעשה התחתונים אין בו שום
קטרוג חס ושלוש, וזהו 'יולדת זכר', על
הרמז 'כאיש גבורתו'. 'איש מזריע
תחילה', והיינו כשהקב"ה בעצמו מעורר
השפע על עמו ישראל, זהו הרמז 'יולדת
נקבה', על הרמז 'תש כוחו כנקבה' (ברכות
לב, א), כי שם חס ושלוש יש קטרוג.
וזהו הרמז בגמרא, ולא פליגי, כי כשיהיה
אם ירצה ה' הגאולה במהרה בימינו
מחמת התעוררות התחתון, אז יהיה
הגאולה בתשרי, אפילו שהחודש הזה
מורה על הדין (עי' תיקוני תיקון לה), כיון
שהגאולה יהיה אם ירצה ה' מחמת
התעוררות התחתון. אבל כשיהיה הגאולה
מחמת רוב רחמיו, אז יהיה דווקא בניסן,
בעת שאין דינין שורה כללי, כי על זה
רומז זה שהחודש ניסן נקרא חודש 'אביב'
(שמות יג, ד), אל"ף ב"ת כסדר, ותשרי הוא
אותיות תשר"ק, כי ניסן הוא אור הישר
מורה על חסד, ותשרי הוא אור התורה
מורה על דין ה'.

אלוה

1. פרשנו - כדרכו קולו בהרם מקומות - מוציא את הנושא בתורה מפשוטו וצמור לאפסותיה, מה מאפסר לו זאת כאן?
2. איך זה קשור לצנין האלוה הצתידי?
3. מה ההבדל אם האלוה תפוא ניסן או בתשרי?
4. מה מלמד ניסן פאר הישר ומה תשרי פאר החולש?

* * *

בימי נדת דותה (י"ב ב')

לפירוש אחד ברש"י תפרש המלה דותה כמו זיבתה "דבר הזב מגופה" (לשון רש"י), ועל זה כותב הרמב"ן בזה הלשון "ולא אדע מאיזה מוצא יהי דותה לשון דבר הזב, עכ"ל.

ב. תוספת ברכה.

פרק יב' פסוק ב':

אבל אפשר לומר פשוט, משום דכידוע הדליית מתחלף עם הזיין. מפני קרבת תמונתם, וכמו שכתב רש"י באיוב (י"ז א') על הפסוק ימי נזעכו — כתב, נזעכו כמו נדעכו, כמו דועכו כאש קוצים, תהלים (ק"ח י"ב), עכ"ל, והוא מלשון כבה, כמו אור רשעים ידעך (יכבה) באיוב, (י"ח ה').

ובירמיה (ס"ו ז') ואזרם במזרה. תרגומו ואדרם במדרא. וכן הרבה מלים בהעתקתם מעברית לארמית יבא בהם דליית תחת זיין שבעברית, כמו זה — דא, זהב — דהב, זכר — דוכרא, דבורה — זיבורא, דלף — זלף, מובח — מדבחא. וכן השמות נדר — נור, הם מסוג אחד. וכן מפרשים בפרשה תצוה (ל"ט כ"א) ולא יזח החושן מעל האפוד, כמו ולא ידח, ועיין במס' תולין (ז. א'). וכן אפשר לפרש בישעיה (ס"ו כ"ד) והיו דראון לכל בשר, ובדניאל (י"ב ב') לחרפה לדראון עולם, ופירשו המפרשים, לדראון מענין תעוב, גועל נפש, אבל לא הביאו מקור לזה. וקרוב לומר, כי באה המלה בחלוף זיין, מלשון והיה לכם לזרא (פרשה בהעלתך, י"א כ') אשר שם המובן כן (תעוב, גועל נפש).

והנו"ן הסוגר (לדראון) בא להגדיל ערך הדבר, וכמו שאמרו בפסחים (ק"ט א') קשים מזונותיו של אדם כפלים כילודה, דאלו ביולדה כתיב בעצב תלדי בנים (פרשה בראשית, ג' ט"ז), ואלו במזונות כתיב בעצבון תאכלנה (שם, שם י"ז), וזה הוא מפני שהנו"ן הסוגר יחזק ויגדיל הפעולה. ולא כמו שכתבו איזה מדקדקים להיפך, שהנו"ן הסוגר בא להקטין הפעולה. ואין זה אמת, ובמקום אחר כתבנו מזה בארוכה והבאנו ראיות נכוחות לדעת התלמוד. כמו שבארנו, וכאן אין המקום להאריך בזה.

ואמנם עוד דרוש להעיר בדברי רש"י כאן בפסוק, „דותה כמו זיבתה“ כי לבד החילוף מן דליית עם זיין במלה זו, עוד דרוש להחליף במלה זו הוא"ו עם הבי"ת, דותה עם זיבתה, ולפי זה יבאו שני חלופים במלה אחת. אכן בנוגע לחלוף וא"ו עם בית, לא יפלא כלל, מפני שהם ממוצא הברה אחת (בומ"ף מן השפתים) ודבר ידוע הוא, כי אותיות ממוצא אחד מתחלפות בקל, והוא חזון נפרץ במקרא.

וכה מצינו מלים מהוראה אחת שבאים פעם בבי"ת ופעם בוא"ו, כמו קצב — קצו (קצה דבר), לקצבי הרים (יונה, ב' ז') — לקצוי ארץ (תהלים, כ"ה ו') שבט — שוט, ושבט לגו כסילים (משלי, כ"ו ג'), אבי יסר אתכם בשוטים (מלכים א', י"ב י"א). — תאבה — תאוה, תאבתי לפקודיך (תהלים, קי"ט מ'), התאוו תאוה (פרשה בהעלתך, י"א ד'). והשם בת שבע (ש"ב, י"א ב') בא בדהי"א (ג' ה') בשם בת שוע.

אלות

1. מהי דעת רש"י ומה דעת הרמב"ן?
2. איך פרשנו אמין ומסביר את שיהוה הלוהן הנונים כאן ומכ"ל?
3. לפי זה איך יבאר פרשנו מלה זו כאן?
4. מה דעתו של השימוש בן סופית ואיך אנתנו היום את משמעות ככך?

* * *

ג. אברבנאל.

פרק יב' פסוק ג':

”ויבמלאת ימי טהרה לכן או לכת תביא פֶּכֶשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ וגו'. יאמר, שכאשר ימלאו ימי טהרתה ו-ח תשובה לשאלה הרביעית טעם קרבנות היולדת לדעת חז"ל תביא היולדת קרבן, והוא פֶּכֶשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֵלָה וּבֶן יוֹנָה או תר לחטאת“. ואמנם למה חייבה קרבן עולה, וזכר אותו ראשונה, ואחר כך החטאת? ומה החטא שחטאה היולדת, שעליו נאמר: ”וּכְפַר עֲלֶיהָ“? וחכמינו זכרונם לברכה אמרו (זכחים צ, א), שתמיד נקרכת החטאת קודם העולה²², עם היות שהכתוב זכר ראשונה העולה²³. ואמרו (גדה לא, ב), שהיתה החטאת והכפרה, מפני שבשעה שעומדת לילד קופצת ונשבעת שלא תזקק לבעלה. ובעבור שנשבעה מתוך הצער, ואין השבועה ראויה להתקיים מפני היותה משועבדת לבעלה, לכן רצתה התורה לכפר לה מהעולה על רוחה²⁴.

טעם העולה - להדבק ליוצרה. טעם החטאת - על כרחך יש לה גם עון וצריכה כפרה עליו

אבל הנראה כפי הפשט הוא. שהיולדת, במלאת ימי טהרה, היתה מביאה בבואה אל מקדש ה' קרבן עולה, כדי להרבך ליוצרה אשר עשה עמה להפליא¹ בהצלתה מצער וסכנת הלידה². ומפני שאין אדם שעובר עליו צרה וצוקה בעולם הזה, אם לא יחטא ויסלף דרכו באולתו, וכאמרם רבותינו זכרונם לברכה: אין יסורין בלא עון (שבת נה, א), והיולדת סבלה צרה וסכנה בהיותה על האבנים, לכן היתה מקריבה גם כן חטאת. אבל היתה העולה בראשונה, להתקרב ולהדבק בה אל האלהים, ולכך היה קרבנו⁷ כבש בן שנתו. ואם היה בה עון שלא ידעה, היתה מביאה חטאת על כפרתה. הנה אם כן היתה העולה בתחלה, יען תבא על הכוונה הראשונה להדבק אל ה'. והחטאת היה לכפר עליה איזה עון שחטאה ונעלם ממנה¹⁰. ולשניהם אמר הכתוב: "תביא כֶּבֶשׁ בֶּן שָׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחֹטֵאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן". וחזר ואמר על שניהם, אם על העולה שזכר: "וְהִקְרִיבוּ לְפָנַי יִי", כי היתה ההקרבה תכלית העולה. ועל החטאת אמר: "וְכִפֶּר עֲלֶיהָ". ואמר: "וְטָהַרָה מִמֶּקֶר דָּמִיָּה", שהכהן יאמר לה שהיא טהורה. ומכאן ואילך בכל קדש תגע ואל המקדש לא⁸ תבא, כי היא לא תטהר לאכול בקדש עד שיצא מפי הכהן¹² שהיא טהורה ממקור דמיה, רוצה לומר מהדמים שהיו יוצאים ממקורה¹³, שהרצון ב'מקור' - רחם האשה. והותרה כמה שפירשתי בזה השאלה הרביעית.

שאלות

1. מתי שאילת שנות שאילת פרשנו מתחילת דבריו, מה הן ומה ההפך ביניהן?
2. למה צליה להקדים צליה?
3. למה היא מביאה חטאת?
4. איך הפסוקים מסייעים לדעת פרשנו?
5. מתי היוצרת טהורה?

* * *

ד. המהר"ל מפראג עם פירוש הרב ז. זלצר:

פרק יג' פסוקים מה', מו': "והצרוע אשר בו הנגע... בדד ישב מחוץ למחנה מושבו".

(ויקרא י"ג, מ"ה מ"ו)

לשון הרע, סכנה לאחדות!

מדוע נקרא המצורע בשם זה? אומר המדרש (בויקרא רבה פרק ט"ז) "מצורע - מוציא רע". כלומר: מוציא, לשון הרע. ומדוע ישב בדד מחוץ למחנה? מוסיף המדרש ואומר: "הוא הבדיל בלשון הרע בין אדם לחברו ובין איש לאשתו ולכך ישב בדד". מכאן מסיק המהר"ל שחומרתו הרבה של חטא לשון הרע נובעת מכך שהוא יוצר פירוד בעם ישראל במקום האחדות המיוחלת. וזה לשון המהר"ל:

ענין לשון הרע (הוא) הבדלה ופירוד. שעושה חילוק (חלוקה בין אנשים) בעולם. (חדושי אגדות א' ע' ל"ו)

ולכן הוא נענש מידה כנגד מידה:

חטא לשון הרע בא להרחיק את (בני) האדם (אלו מאלו) ולפיכך הוא (המצורע) מתרחק (אל מחוץ למחנה). (נתיבות עולם ב' ע' פ"א)

המרחיק מתרחק! המפריד ישב בנפרד! ומכאן המסקנה ההכרחית: כל יהודי השואף באמת ל"אחדות לאומית" צריך להמנע בראש וראשונה מאמירת לשון הרע, ומשמיעת לשון הרע. זהו הצעד הראשוני אשר יקרב אותנו יותר מכל לאחדות ישראל אמיתית.

שאלות

1. פרשן פרשנו מרחיב את המשל כאן, כמה?
2. מה הפסיה החמורה אליה מומיל לשון הרע?
3. לאיזה מסקנה הוא מביא?

* * *